

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Maahanmuuttovirasto on kuullut lausuntoa laatiessaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on viranomainen, jonka tehtävä on auttaa mahdollisesti ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä, heidän alaikäisiä lapsiaan sekä ihmiskaupparikoksen tutkinnassa avustavia henkilöitä. Apua voivat saada Suomen sekä Suomessa oleskelevien muiden maiden kansalaiset. Auttamisjärjestelmä on osa Maahanmuuttovirastoa.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on pannut toiminnassaan merkille, ettei nykyinen ihmiskauppasäännös riittävällä tavalla ohjaa ja takaa sitä, että sitä sovellettaisiin tilanteissa, joissa on viitteitä tai kysymys pakkoavioliitosta. Kuten arviomuistiossa tuodaan esiin, ihmiskauppasäännöksessä kuvatuista teon tarkoituksista avioliittoon pakottamiseen soveltuu lähinnä saattaminen muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Lain esitöissä todetaan ainoastaan hyvin tiiviisti, että ihmisarvoa loukkaavan olosuhteen käsitteen voidaan katsoa riippuvan ajankohdasta ja kulttuurista. Vaikka asiassa on ikään kuin ohjattu laajaan soveltamiseen ja siihen, että voi olla kysymys hyvin monenlaisista ajassa muuttuvista olosuhteista, vaikuttaa asian tila käytännön toiminnan tasolla ohjaavan itse asiassa mieluummin ihmiskauppasäännöksen suppeaan kuin laveaan tulkintaan ja tämä vaikuttaisi näkyvän myös siinä, tunnistaako esimerkiksi poliisi pakkoavioliittoa ihmiskaupan hyväksikäyttötarkoitukseksi vai ei. Kun lisäksi huomioidaan se, että ihmiskauppasäännöksen esitöistä jää epäselväksi se, voidaanko pakkoavioliittoa itsessään pitää ihmisarvoa loukkaavana olosuhteena vai edellytetäänkö lisäksi sitä, että olosuhteet pakkoavioliitossa ovat ihmisarvoa loukkaavat, näyttäytyy siltä, ettei nykytila riittävällä tavalla takaa pakkoavioliittojen tosiasiallista kriminalisointia.

Rikoslain nykyisen ihmiskauppasäännöksen tarkentaminen pakkoavioliiton osalta selkeyttäisi soveltamiskäytäntöjä ulkomaalaisasioissa ja edesauttaisi sitä, että pakkoavioliittoja tunnistettaisiin ihmiskaupaksi. Ulkomaalaislaissa ihmiskaupan määritelmä on sidottu rikoslain (RL 25:3 ja 25:3 a) mukaisiin ihmiskaupparikoksiin, joten säännöksen tarkentamisella olisi vaikutuksia siihen, miten avioliittoon pakottamisen katsotaan turvapaikka- tai oleskelulupaprosessissa tehtävässä harkinnassa

täyttävän ihmiskaupan tunnusmerkistön. Ihmiskauppasäännöksen tarkentaminen voisi edesauttaa yhtenäisempää ja selkeämpää soveltamiskäytäntöä myös ulkomaalaisasioissa.

Edellä kuvatuin perustein Maahanmuuttovirasto katsoo, että oikeustila ei nykyisellään ole riittävän selkeä. Maahanmuuttovirasto pitää parhaimpana toteutusvaihtoehtona sitä, että ihmiskauppaa koskevaa säännöstä täsmennetään siten, että säännökseen lisätään teon tarkoitukseksi avioliittoon pakottaminen.

Mikäli asiassa päädytään johonkin toiseen toteutusvaihtoehtoon, tulee asiassa ratkaistavaksi se, koskeeko esimerkiksi rikoslakiin lisättävä uusi säännös vain juridisesti päteviä avioliittoja vai myös uskonnollisesti solmittuja liittoja. Tätä ongelmaa ei ole ihmiskauppasäännösten kohdalla, koska ihmiskauppana voi tulla rangaistavaksi myös epävirallisemmat avioliitot. Maahanmuuttovirasto toteaa käytännön havaintojensa perusteella, että turvapaikan- ja oleskelulupahakijoiden kohdalla avioliittoon pakottamisessa on usein kyse uskonnon tai yhteisön sääntöjen mukaan sitovasta, muttei lähtömaassa kuitenkaan juridisesti pätevästä avioliitosta. Määritelmällinen rajaus juridisesti pätevään avioliittoon jättäisi siten lain ulkopuolelle merkittävän osan Maahanmuuttoviraston prosesseissa ilmenevistä pakkoavioliittotilanteista. Uskonnollisilla avioliitoilla voidaan lisäksi kiertää esimerkiksi alaikäisavioliittoja Suomessa.

Maahanmuuttovirasto haluaa vielä tuoda esiin sen, että jos asiassa päädytään muuhun vaihtoehtoon kuin siihen, että sovelletaan pakkoavioliittoon ihmiskauppaa koskevia säännöksiä, tulee huomioida ulkomaalaislaki (301/2004), jossa ihmiskaupan uhrin määritelmä on sidottu rikoslain ihmiskauppasäännöksiin. Jos pakkoavioliiton uhria ei katsota ihmiskaupan uhriksi, ei hänelle voida myöntää oleskelulupaa ihmiskaupan uhrina, ellei myös ulkomaalaislakia muuteta. Asia tulee huomioida myös ihmiskaupan uhrien auttamisessa. Auttamisjärjestelmään voidaan ottaa henkilö matalalla kynnyksellä, eikä asiassa tarvitse olla varmuutta siitä, että henkilö on joutunut juuri rikoslain tarkoitetun ihmiskaupparikoksen uhriksi. Sen sijaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) mukaan auttamisjärjestelmän asiakkuuden kesto on suurelta osin sidottu rikosprosessiin ja nimenomaisesti ihmiskaupparikosnimikkeeseen. Siten sellaisella lainsäädäntöratkaisulla, jossa pakkoavioliitto kriminalisoitaisiin erikseen, olisi vaikutusta henkilön oikeuteen saada apua ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kautta.

Kähkönen Jari
Maahanmuuttovirasto

Rimmanen Emma
Maahanmuuttovirasto